

**O'RTA UMUMTA'LIM MAKTABLARI YUQORI SINFLAR
O'QUVCHILARIGA CHET TILI GRAMMATIKASINI O'QITISHNING
USULLARI VA QO'LLANILADIGAN VOSITALARI**

Xorazm viloyati Urganch shahar

13-son o'rta ta'lim maktabining Ingliz tili o'qituvchisi

Madaminova Dilafro'z Zoirjon qizi

Xorazm viloyati Urganch shahar

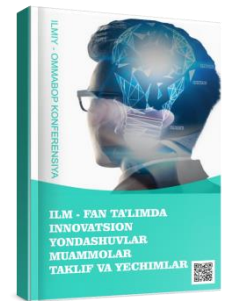
13-son o'rta ta'lim maktabining Ingliz tili o'qituvchisi

Jonibekova Guloy Ikromboy qizi

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada ingliz tili grammatikasini turli metodlar asosida ta'lim jarayonida takomillashtirish yoritilgan. Unda umumiy o'rta ta'lim maktab yuqori sinf o'quvchilariga Ingliz tili grammatikasini o'rgatish muhoma qilingan, shuningdek ta'limni rivojlantirish uchun bir qancha tavsiyalar berilgan.*

***Kalit so'zlar:** Grammatik mavzu, zamon, interfaol usul, grammatik qoidalar, amaliyot.*

O'zbekistonda uzluksiz ta'lim yosh avlodni yuqori kasbiy madaniyat, ijodiy va ijtimoiy hayotga mustaqil moslashish ko'nikmalari hamda istiqbol rejalarini belgilash va hal etish qobiliyatlarini shakllantirishga yo'naltirilgan. Ushbu vazifalarni bajarishda hozirgi davr talabida bo'lish ahamiyatlidir. Shuning uchun ham jamiyatning ijtimoiy, iqtisodiy va ilmiy taraqqiyotini o'stirishda chet tillarini yaxshi biladigan yosh avlodni tarbiyalashda chet tili, xususan ingliz tilining o'rnini juda katta. Umumiy o'rta ta'limning davlat ta'lim standarti va o'quv dasturida

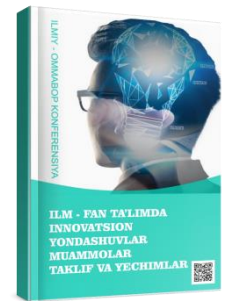

ingliz tilini o'qitishning maqsadlari jamiyat, davlat manfaatlari hamda talablaridan kelib chiqishi, unga muvofiq kelishi kerak. Chet til o'qitishning rivojlantiruvchi maqsadi quyidagilarni ko'zda tutadi:

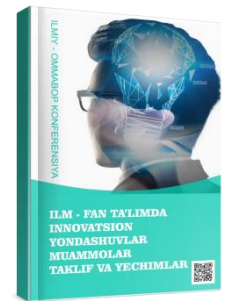
- a) nutqiy qobiliyatning tarkibiy qismlari tinglash, idrok etish, payqab olish, til hodisalarini farqlash, fikrni mantiqli ifoda etish va boshqalar;
- b) nutq faoliyati bilan bog'liq bo'lgan psixik jarayonlar: tafakkur, xotira, diqqat, tasavvur, tahlil va sintez, umumlashtirish;
- c) muloqot qilish qobiliyati: his-hayajon, gapirishga chechanlik, kirishimlilik, xushmuomalali bo'lish, suhbat chog'ida tashabbuskorlik ko'rsatish, imo-ishora vositalaridan maqsadga muvofiq foydalanish va boshqalar;
- d) xorijiy tilni va tili o'rganilayotgan mamlakat, uning xalqi, madaniyati, urf-odatlarini kabilarni o'rganishga bo'lgan ichki va tashki motivatsiya, qiziqish hamda ishtiyoqlar;
- e) ta'lim chog'ida mustaqil ishlash va bilim olishini tugatgandan so'ng o'quvchilarni mustaqil ta'lim olishga tayyorlash;

Zamonaviy metodika talablaridan kelib chiqib, grammatik xodisalarni o'rgatishga integrativ yondashishni tanladik. Ayrim grammatik xodisalar esa o'zining ma'no yoki yasalish usullariga ko'ra ona tili grammatik hodisalarini bilan o'xshashligi tufayli ular o'zlashtirish uchun katta qiyinchilik tug'dirmaydi. Bu haqda tilshunos T.Sattorov tadqiqotlarida batafsil ma'lumot berilgan, grammatik hodisalarga tabaqali yondashuv g'oyasi ilgari surilgan. Chet til ta'limida informatsion texnologiyalardan keng foydalanish tavsiya etiladi. Binobarin o'quvchilarga grammatik xodisalarni o'rgatish jarayonida quyidagi informatsion texnologiyalardan foydalanishni lozim topdik: kompyuter texnologiyasi (internet tarmogi), interaktiv metodlar, ochiq munozara (disput), ekskursiya, auksion, matbuot konferensiyasi, konkurs, dumaloq stol, orzu-niyat, she'riyat turlari, chet til

ILM – FAN TA'LIMDA INNOVATSION YONDASHUVLAR, MUAMMOLAR, TAKLIF VA YECHIMLAR

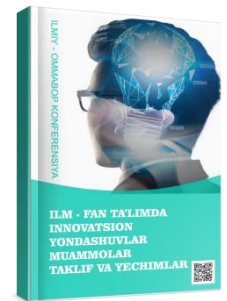
o'rgatish proyekt metodi va boshqalar. Interaktiv metodlar qo'llanganda, o'quvchining o'zi mustaqil holda erkin fikr yuritadi, o'qituvchi bilan hamkor sifatida ishlaydi. Ingliz tili darslarida o'quvchilarining grammatik ko'nikmalarini takomillashtirishda internet texnologiyalari axborot olish va muloqot kilishning eng zamonaviy shakllaridan biridir. O'quvchilar internetdan foydalanib, ma'ruza va referatlar yozishadi. Multimedia o'quv materialini ovoqli tarzda taqdim etish imkonini yaratadi, ya'ni virtual o'qituvchi vazifasini o'taydi. O'quvchi sof inglizcha talaffuzni tinglaydi, o'z nutqini unga moslashtirishga harakat qiladi. Umumta'lim maktablari yuqori sinf o'quvchilariga so'z boyligini orttirish uchun elektron lug'atlarning roli beqiyosdir. Elektron lug'atda so'zlar grafik timsoli orqali emas, balki bevosita tovushlar majmui sifatida talaffuz qilinadi. Bunday lug'atlar bilan ishlashda so'zlarni eslab qolish oson kechadi va ular uzoq muddatli xotirada saqlanadi. O'quvchilar bilimni tekshirish va mustahkamlash maqsadida test olinadi. Test jarayonida o'quvchilarda mustaqil ishlash va o'zini-o'zi baholash imkoniyati paydo bo'ladi. Ma'lumki, mustaqil holda olingan ilim xotirada uzoq saqlanadi va qayta esga olish oson kechadi. Zamonaviy texnologiyalardan bo'lgan strategiya va o'yintopshiriqlari o'quvchilarni zerikishdan saqlaydi va ularni mustaqil tarzda aqliy faoliyat ko'rsatishlarini ta'minlaydi. Shuningdek ingliz tili grammatikasini umumta'lim maktablarida o'quvchilarga o'rgatishda klasterli yondashuv yoki usul ham samarali yordam beradi. Bu usul nafaqat samarali balki o'quvchilar uchun bilim berishda judayam qulay usul hisoblanadi. Misol uchun:

Maxsus kuzatishlarimiz va o'tkazilgan tajribamiz asosida quyidagi xulosalarga keldik: o'yin-topshiriqlardan foydalanish chet til o'qitishning amaliy, tarbiyaviy, umumta'limiy va rivojlantiruvchi maqsadlarini amalga oshirishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi; o'quvchilarning xorijiy tilda fikr bayon etish(gapirish)ga nisbatan psixologik salbiy kechinmalarini bartaraf etishga imkon beradi, o'quvchilarga mustaqil fikrlashni o'rgatadi, nutq malakalarini egallashni o'zlashtiradi, maqsadga erishish, g'alaba qozonishga undaydi, tilni kommunikativ metodika asosida o'rganishga imkon beradi, barcha o'quvchilarni darsga jalb qilishga, qiziqishlarini yanada orttirishga, dars samaradorligini ko'tarishga salmoqli hissa qo'shadi. Bilim, ko'nikma va malaka chet til o'rganishda o'ziga xos munosabat kasb etadi va bu o'quv predmetining xususiyatini aks ettiradi. Nutqda fikrni ifodalash yoki ifodalangan fikrni tushunib olish uchun til materialini qo'llay bilish talab etiladi. Bunga erishish uchun til vositalari bilan nutq mazmuni orasida mustahkam va moslashuvchan aloqa, S.Setlin ta'biri bilan, assotsiatsiya o'rnatilishi kerak bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

ILM – FAN TA’LIMDA INNOVATSION YONDASHUVLAR, MUAMMOLAR, TAKLIF VA YECHIMLAR

1. Safaeva F.N., Umumiy o'rta ta'lim maktablari va kasb-hunar kollejlari ingliz tili grammatikasi va uni rivojlantirish masalalari, Molodoy uchenni, T:, 2016, - 112 b.
2. Umumiy o'rta ta'limning davlat ta'lim standarti va o'quv dasturi, 5-maxsus son, T:, 1999, - 25 b.
3. Umumta'lim maktablari dasturi, Chet tillar, O'qituvchi, T:, 1996, - 44 b.
4. Kazadayev, A., Sharopov, B., Hakimov, S., Umarov, I., Muxtoraliyeva, M., Dadaxanov, F., & Abdunazarov, A. (2022). MAMLAKATIMIZDA NEMIS TA'LIM TIZIMINI JORIY QILISHNING SAMARADORLIGI TAHLILI. *Journal of new century innovations*, 18(1), 124-129.